

Araştırma Makalesi/Research Article

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğrenme Alanı-Beceri İlişkisi Bağlamında Değerlendirilmesi

Evaluation of Social Studies Curriculum in the Context of Learning Area-Skill Relationship

Ayşegül ÇELİK¹ - Ebru KAMIŞ²

<u>Gönderim Tarihi</u>	<u>Revizyon Tarihi</u>	<u>Kabul Tarihi</u>
<u>13.11.2019</u>	<u>14.12.2019</u>	<u>17.12.2019</u>

Önerilen Atıf / Suggested Citation:

Gülbahar, B. & Saylan, M, 2019, Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisine İlişkin Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 391-410

Öz

Sosyal bilgiler dersinin, aktif vatandaş yetiştirme amacını taşıması nedeniyle öğretim programında çeşitli becerilerin yer almasını gerekli hale gelmiştir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında 27 beceri yer almaktadır. Programda yer alan bu beceriler, öğrencilere akademik yönden katkı sağlamasının yanı sıra yaşama dair bir takım yeterlilikler de kazanmalarına olanak sağlamaktadır. Öğretim programında yer alan bu beceriler 7 öğrenme alanı altında yer almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan becerilerin öğretim programında ve öğrenme alanında dağılımının değerlendirilmesidir. Bu bağlamda araştırmada, nitel model kullanılmıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının öğrenme alanı ve beceri dağılım ilişkisi incelenen bu araştırmanın verileri, doküman inceleme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı'nın internet sitesinden ulaşılan sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4., 5., 6. ve 7. Sınıflar) incelenmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak 4. 5. 6. ve 7. Sınıf öğrenme alanlarında becerilerin eşit bir biçimde dağılımının olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi öğretim programı, beceri, öğrenme alanı.

Abstract

Since social studies course aims to raise active citizens, it is necessary to include various skills in the curriculum. There are 27 skills in the social studies curriculum. These skills in the program not only contribute to the academic aspect of the students, but also enable them to acquire some qualifications for life. These skills are included in 7 learning areas. In this respect, the aim of the research is to evaluate the distribution of the skills in the social studies curriculum in the curriculum and learning area. In this context, qualitative model was used in the research. The relationship between learning area and skills distribution of the social studies curriculum was analyzed by using document analysis method. In this research, social studies course curriculum (4th, 5th, 6th and 7th grades) were examined. Descriptive analysis method was used in the analysis of the research data. As a result, it was found that there is no equal distribution of skills in Grade 4, Grade 6, and Grade 7 learning areas.

Key Words: Social studies curriculum, skill, learning domain.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Yozgat, aysegull_clk@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9310-2350>

² Sosyal bilgiler öğretmeni, Gölcük, ebruuufb@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2694-9279>

1. GİRİŞ

Toplumsallaşma sürecinde hiç şüphesiz bireylerin çeşitli becerilere sahip olması önemli olmaktadır. Beceriye ilişkin literatürde çeşitli tanımlar yer almaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre beceri (TDK, 2019) , “elinden iş gelme durumu, ustalık, maharet” ve “kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet” şeklindedir. Bir beceri, birden fazla bilgiyi kendi içinde barındırır (Gömleksiz ve Kan, 2009; Çelikkaya, 2011; Çoban ve Akşit, 2018). Bunun yanı sıra bir beceri, teorik ve uygulamalı bilgi düzeyinin ilişkisini barındırmaktadır (Akbaba ve Aksoy, 2019). Bütün bunlardan hareketle genel olarak beceri, bireylerin bilgi ve davranış boyutunda bir işi gerçekleştirebilme durumudur denilebilir.

Gelişen ve değişen dünyada bireylerin topluma ayak uydurabilmesi, yaşam kalitesini artırabilmesi, bireysel ve toplumsal fayda sağlayabilmesi, becerilerin eğitim programlarında yer alması gerekliliğini doğurmuştur. Çünkü her geçen yıl bireylerin ve toplumların ihtiyaçları farklılaşmaktadır. Eğitim programları da toplumsal değişme ve toplumun ihtiyaçları temel alınarak hazırlanmaktadır. Becerilerde bu doğrultuda öğretim programında yer almaktadır. Öğretim programında yer alan bu beceriler, bireyin toplumsallaşma sürecini olumlu yönde etkilenmektedir. Bütün bunların yanı sıra, teknolojinin gelişmesi ve buna bağlı olarak toplumsal ihtiyaç ve ilgilerin farklılaşması, bireyin toplumsallaşma sürecinde bireylerin yeni beceriler edinmesini gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, bu durum, öğretim programlarına ve aynı zamanda bilgi, beceri, değer ve tutum kazandırılmasına olanak sağlayan eğitim ortamına da yansımaktadır. Buradan hareketle, eğitim ve öğretim etkinliklerinde becerilerin önem kazanması, toplumsal ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkmıştır denilebilir (Mutluer, 2013).Eğitim ortamında becerilerin önem kazanmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Çelikkaya, Yıldırım ve Kürümlüoğlu, 2019, s.113):

1. Yaşamın gittikçe karmaşıklaşması,
- 2.Eğitilmiş insan sayısının çoğalması,
3. Beceri boyutu gelişmiş insanlara olan ihtiyacın artması,
4. Bilgi toplumunda iletişimin artması ve bilgi kaynaklarının çeşitlenmesi neticesinde bilgi okuryazarlığıyla ilgili beceri ve niteliklerin ön plana çıkması.

Bu bağlamda, sosyal bilgiler dersi de, bireylerin çeşitli beceriler kazanarak toplumsallaşmasına yardımcı olmaktadır. Aşağıda sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler ve öğrenme alanları yer almaktadır (MEB, 2018):

Tablo 1. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler

Beceriler				
Araştırma	Dijital okuryazarlık	Gözlem	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	Yenilikçi düşünme
Çevre okuryazarlığı	Eleştirel düşünme	Harita okuryazarlığı	İş birliği	Karar verme
Değişim ve sürekliliği algılama	Empati	Hukuk okuryazarlığı	Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	Konum analizi
Girişimcilik	Finansal okuryazarlık	İletişim	Kanıt kullanma	Medya okuryazarlığı
Mekân algılama	Politik okuryazarlık	Sosyal katılım	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	Zaman ve kronolojiyi algılama
Öz denetim	Problem çözme			

Tablo 1’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması gereken 27 temel beceri yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları ise aşağıda yer almaktadır (MEB, 2018):

Tablo 2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanları

Öğrenme Alanları		
Birey ve toplum	İnsanlar, yerler ve çevreler	Üretim, dağıtım ve tüketim
Kültür ve miras	Bilim, teknoloji ve toplum	Etkin vatandaşlık
Küresel bağlantılar		

Tablo 2 incelendiğinde, sosyal bilgiler dersi öğretim programında toplam 7 öğrenme alanının bulunduğu görülmektedir. Bütün bunlardan hareketle, becerilerin, öğrenme süreci içerisinde kazandırılması hedeflenmektedir (Çiçekliyurt, 2014). Bu öğrenme süreci ile ilgili olarak her bir beceri belirli öğrenme alanları altında yer almaktadır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları altında yer alan becerilerin kazandırılmasında çeşitli öğretim yöntem, teknik ve stratejileri kullanılmaktadır. Bu beceri kazanma sürecinde deneyimler ve ilişkilendirmeler önemli olmaktadır. Bu sayede öğrencilerin, öğrenmelerinden sorumlu olması ve deneyimleri arasında ilişki kurması sağlanabilir (Çakıroğlu ve Kuruyer, 2016). Öğrencilerin öğretim sürecine, özellikle becerilerin kazanımında aktif katılımı sadece ilgili beceriyi kazandığı anlamına gelmez. Aynı zamanda, öğrencinin akademik ve gerçek yaşam başta olmak üzere yaşamının çeşitli alanlarına pozitif yönde katkı sağlar. Örnek vermek gerekirse, “öğretim sürecinde düşünme becerilerinin kazandırılması öğrencilerin akademik başarılarıyla beraber özgüvenlerinin gelişmesine de olanak sağlar. Bu durum, daha zorlayıcı bilişsel görevlere katılma istekliliğini artırır” (Bandura’dan akt. Beyer, 2008a, s. 201). Dolayısıyla, kazanılmış bir beceri bireyin bilişsel ya da duyuşsal gelişimi başta olmak üzere, bireyin gelişimindeki pek çok alana olumlu yönde katkı sağlamaktadır.

Alan yazın tarandığında becerilere ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Öğretmenlerle yapılan çalışmalar, Baloğlu Uğurlu ve Aladağ (2015) mekânsal düşünme becerisine yönelik, Çelikkaya (2011) becerilerin kazandırılma düzeyine yönelik, Elikesik ve Alım (2013) empati becerilerine ilişkin, Gelen (2002) düşünme becerilerine yönelik, Mutluer (2013) öğretim programındaki becerilere ilişkin Narin ve Aybek (2010) ise, eleştirel düşünme becerilerine yönelik çalışma yapmışlardır. Öğrencilerin çeşitli beceri düzeylerini ölçmeye yönelik yapılmış çalışmaları ise, Çiçekliyurt (2014) beceri ve değerlerin kazanılma durumu, Coşkun ve Samancı (2012) sosyal beceri düzeyi, Gelen (2011) düşünme becerileri, Gömleksiz ve Kan (2009), eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerileri, Özensoy (2011) eleştirel düşünme becerisi, Sönmez ve Aksoy (2012) harita becerilerine incelemeye yöneliktir. Öğretmen adayları ile yapılan çalışmalar ise, Çelik (2014) girişimcilik becerisi, Çelik (2017) Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, Koç ve Bulut (2014) harita okuma ve yorumlama becerisi şeklinde açıklanabilir. Öner ve Çengelci Köse (2019) tarihi mekânların beceri ve değer kazandırılma rolüne ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini araştırmıştır. Öğrenci çalışma kitaplarına, ders kitaplarına ve öğretim programına yönelik çalışmalar (Aydemir ve Adamaz, 2017; Aydemir, 2017) yaptıkları çalışmalar bulunmaktadır. Ancak alan yazında, sosyal bilgiler dersi öğretim programının, öğrenme alanı ve beceri dağılımı ilişkisi

bağlamında değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmada, sosyal bilgiler dersi öğretim programı (MEB, 2018), öğrenme alanı ve becerilerin programda yer alma düzeyleri incelenmiştir. Böylelikle öğrenme alanlarında daha fazla yer bulan ve daha az yer alan becerilerin tespit edilmesi konusunda alan yazına katkısının olabileceği düşünülmektedir.

Bu doğrultuda araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanı ve beceri ilişkisi nasıldır?
2. 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme alanı ve beceri ilişkisi nasıldır?
3. 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme alanı ve beceri ilişkisi nasıldır?
4. 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki öğrenme alanı ve beceri ilişkisi nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programı, öğrenme alanı ve beceri dağılımı ilişkisi bağlamında değerlendirildiği için nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Nitel araştırmaya en genel tanımıyla; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır“ denilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Bunun yanı sıra, “nitel bir çalışma birkaç farklı amacı takip etmek için kullanılabilir” (Flick, 2004, s. 148). Aynı zamanda nitel araştırmanın, daima teorik bir yapıya sahip olduğu da söylenebilir (Richards and Richards, 1994).

Veri Toplama Aracı

Araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının, öğrenme alanı becerisi ilişkisi bağlamında değerlendirebilmesi için doküman incelemesi kullanılmıştır. Zaten nitel araştırma sürecinde elde edilecek bulgular görüşme, gözlem ve dokümanlar aracılığıyla toplanmaktadır (Patton, 2002). Doküman incelemesi temel olarak, dokümanların bir düzen dahilinde değerlendirilmesidir (Ekiz, 2015).

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Sosyal bilgiler dersi öğretim programından verilerin toplanmasında aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.193):

1. Dokümanlara ulaşma
2. Orijinalliğin kontrol edilmesi
3. Dokümanları anlama
4. Veriyi analiz etme
5. Veriyi kullanma

Araştırmanın ilk aşamasında, Milli Eğitim Bakanlığı'nın internet sitesinden (www.meb.gov.tr) *sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4., 5., 6. ve 7. Sınıflar) na* ulaşılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında, öğretim programının orijinalliği (www.meb.gov.tr) de yayınlanmış olması şeklinde teyit edilmiştir. Üçüncü aşamasında, sosyal bilgiler dersi öğretim programı kapak sayfasından son sayfasına kadar okunup, incelenmiştir. Dördüncü aşamasında, elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz yöntemi, “verilerin olduğu gibi gösterildiği, betimlendiği, resmedildiği, anlatıldığı bir irdelemedir” (Sönmez ve Alacapınar, 2017, s.272). Doküman incelemenin son aşamasında ise, elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda, elde edilen verilerden hareketle 3 sosyal bilgiler eğitimi uzmanından görüş alınmıştır ve bulgulara nihai şekli verilmiştir.

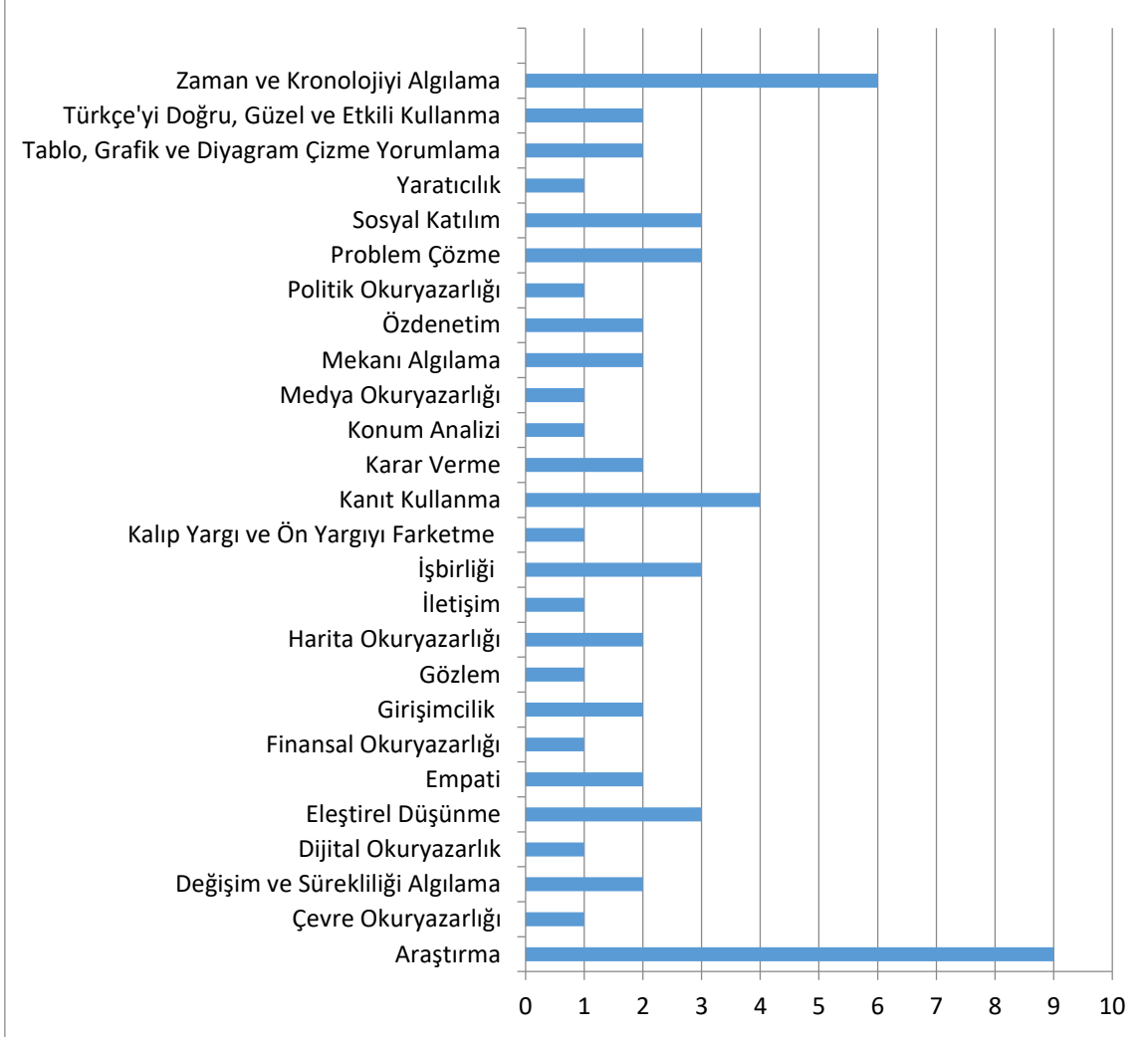
3. BULGULAR

Araştırmanın bulgularında, öğrenme alanlarında yer alan beceriler MEB (2018) öğretim programında ifade edildiği şekli ile verilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları altında yer alan bazı becerilerin ifade ediliş şekilleri aşağıdaki gibidir (MEB, 2018):

1. 4. Sınıf bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanı altında “değişim ve yenilikçilik” becerileri,
2. 5. Sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında” yenilikçilik” becerisi,
3. 6. Sınıf bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında “yenilikçilik” becerisi,
4. 6. Sınıf üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında “yenilikçilik” becerisi,

4. Sınıf insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanı altında yer alan “harita kullanma” becerisi “Harita kullanma ve değişim” becerileri, aşağıda yer alan şekilde frekans hesaplamalarına dahil edilmemiştir.

Şekil 1. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin dağılımları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazandırılması gereken temel beceriler arasında yer almayan fakat öğrenme alanları altında yer alan “yaratıcılık” becerisi de grafiğe eklenmiştir. Bunun yanı sıra “hukuk okuryazarlığı” hiçbir öğrenme alanı içerisinde yer almamıştır. Şekil 1 incelendiğinde, becerilerin öğretim programındaki dağılımında en fazla araştırma becerisine (f=9) ağırlık verildiği görülmektedir. Daha sonra, zaman ve kronolojiyi algılama (f=6), kanıt kullanma (f=4), yenilikçilik (f=4) becerilerinin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Problem çözme (f=3), eleştirel düşünme (f=3), sosyal katılım (f=3), işbirliği (f=3) becerileri de eşit frekansa sahiptir. Mekanı algılama (f=2), karar verme (f=2), girişimcilik (f=2), empati (f=2), harita okuryazarlığı (f=2) ve değişim ve sürekliliği algılama (f=2), Türkçeyi doğru, güzel ve

etkili kullanma (f=2), tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama (f=2), özdenetim (f=2) becerileri eşit bir dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Yaratıcılık (f=1), politik okuryazarlık (f=1), medya okuryazarlığı (f=1), konum analizi (f=1), kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme (f=1), iletişim (f=1), gözlem (f=1), dijital okuryazarlık (f=1), çevre okuryazarlığı (f=1) ve finansal okuryazarlık (f=1) becerilerinin öğretim programında dağılımlarının diğer becerilere göre en düşük frekansa sahip oldukları görülmektedir.

3. 1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanı-Beceri İlişkisi

Bu bölümde 4. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanı ve becerisi ilişkine yönelik bulgular yer almaktadır.

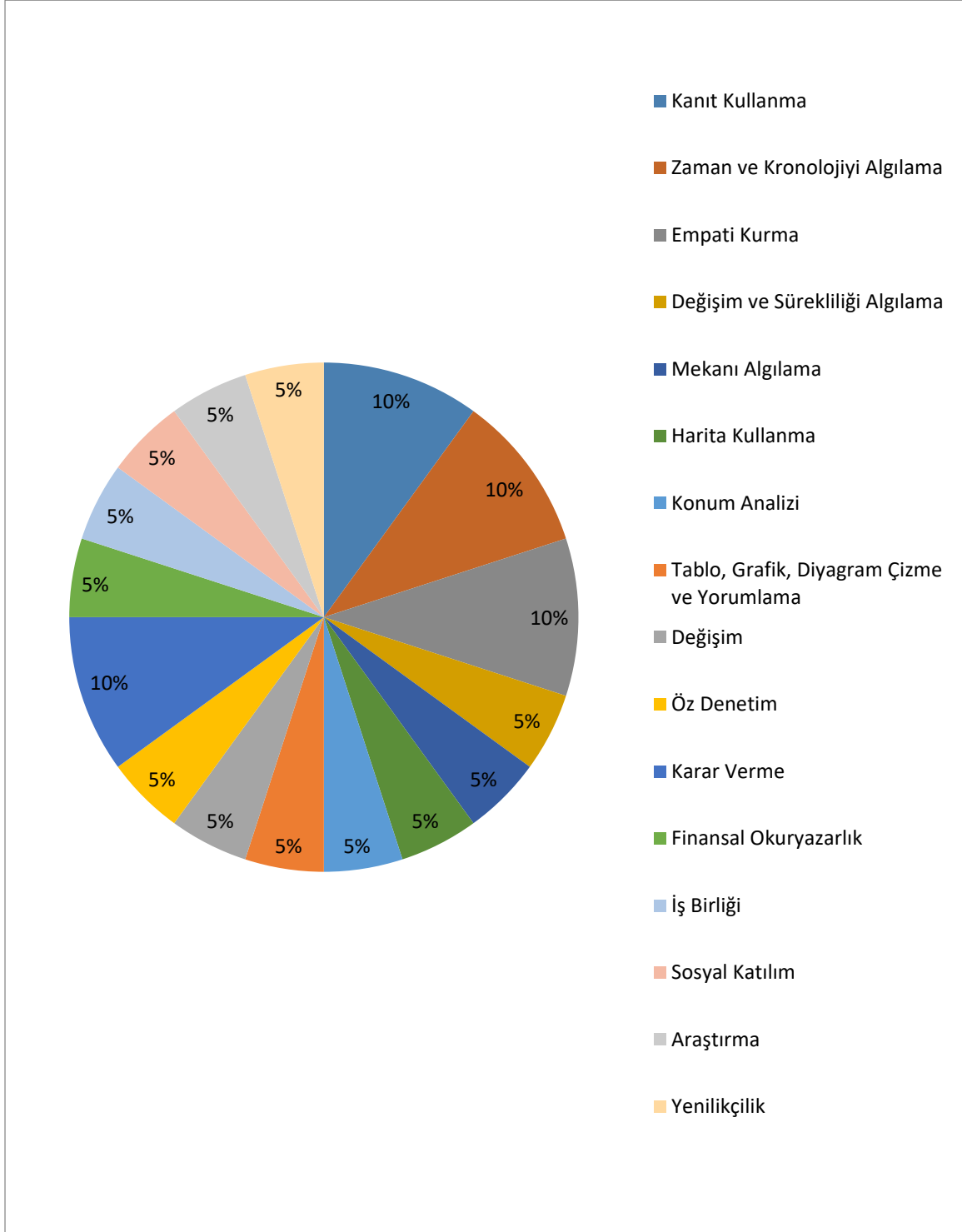
Tablo 3. 4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına göre becerilerin dağılımları

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Beceri
4. Sınıf	Birey ve Toplum	Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, empati kurma
	Kültür ve Miras	Kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Değişim ve yenilikçilik
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Öz denetim, karar verme ve finansal okuryazarlık
	Etkin Vatandaşlık	İş birliği, sosyal katılım ve karar verme
	Küresel Bağlantılar	Araştırma ve empati

Tablo 3'te, 4. Sınıf düzeyinde, birey ve toplum öğrenme alanında; kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile empati kurma becerileri, kültür ve miras öğrenme alanında; kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama ile değişim ve sürekliliği algılama becerileri, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında; mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama becerileri, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında; değişim ve yenilikçilik becerileri, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; öz denetim, karar verme ve finansal okuryazarlık becerileri, etkin vatandaşlık öğrenme alanında; iş birliği, sosyal katılım ve karar verme becerileri, küresel bağlantılar öğrenme alanında; araştırma ve empati becerileri yer almaktadır. Buna karşın, öğretim programında yer alan çevre

okuryazarlığı, girişimcilik, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, politik okuryazarlık, problem çözme, gözlem, harita okuryazarlığı, iletişim, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ve medya okuryazarlığı gibi beceriler 4. Sınıf öğrenme alanları içerisinde yer almamıştır.

Şekil 2. 4. sınıf öğretim programında yer alan becerilerin dağılımları

Şekil 2'ye göre, 4. Sınıf öğretim programında becerilerin dağılımı incelendiğinde; kanıt kullanma becerisi (f=2), zaman ve kronolojiyi algılama (f=2), karar verme (f=2) ve empati kurma (f=2) becerilerinin en fazla yer aldığı görülmektedir. Değişim ve sürekliliği algılama (f=1), mekânı algılama (f=1), harita kullanma (f=1), konum analizi (f=1), tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama (f=1), değişim ,(f=1), yenilikçilik (f=1), öz denetim (f=1), finansal okuryazarlık (f=1), iş birliği (f=1), sosyal katılım (f=1) ve araştırma (f=1) becerilerinin ise eşit dağılım gösterdiği görülmektedir.

3. 2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanı-Beceri İlişkisi

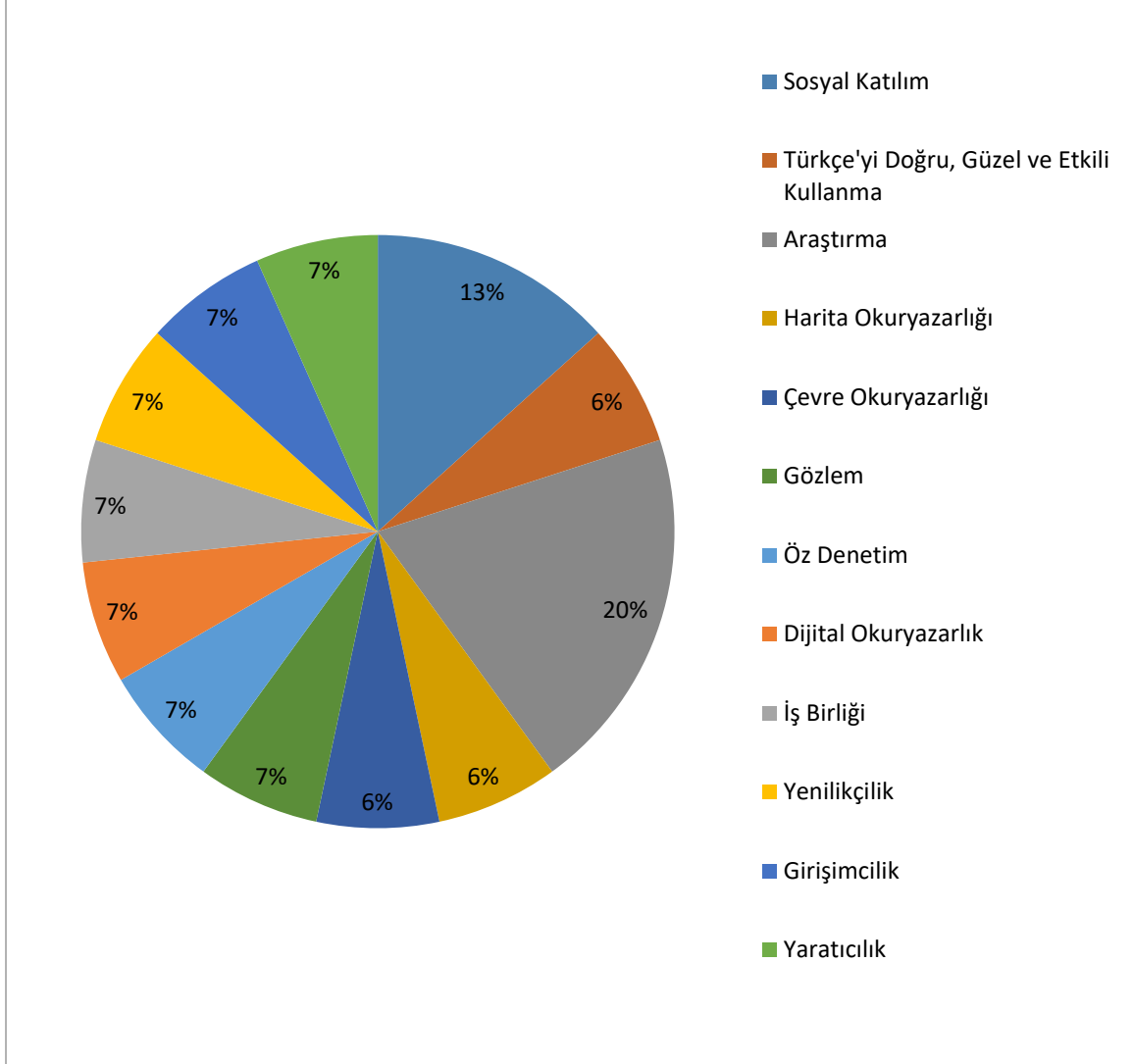
Bu bölümde 5. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanı ve becerisi ilişkine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına göre becerilerin dağılımları

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Beceri
5. Sınıf	Birey ve toplum	Sosyal katılım
	Kültür ve Miras	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı ve gözlem.
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Öz denetim ve dijital okuryazarlık
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	İş birliği, yenilikçilik,girişimcilik ve araştırma
	Etkin Vatandaşlık	Araştırma ve sosyal katılım
	Küresel Bağlantılar	Araştırma ve yaratıcılık

Tablo 4 incelendiğinde, 5. Sınıf düzeyinde, birey ve toplum öğrenme alanında; sosyal katılım, kültür ve miras öğrenme alanında; Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile araştırma becerileri, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında; harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı ve gözlem becerileri, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında; öz denetim ve dijital okuryazarlık becerileri, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; iş birliği, yenilikçilik, girişimcilik ve araştırma becerileri, etkin vatandaşlık öğrenme alanında; araştırma ve sosyal katılım becerileri, küresel bağlantılar öğrenme alanında; araştırma ve yaratıcılık becerileri yer almaktadır. Değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, problem çözme, hukuk okuryazarlığı, iletişim, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya

okuryazarlığı, zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin 5. Sınıf öğrenme alanları altında yer almadığı tespit edilmiştir.

Şekil 3. 5. sınıf öğretim programında yer alan becerilerin dağılımları

Şekil 3'e göre, 5. Sınıf öğretim programında yer alan becerilerin dağılımı incelendiğinde; araştırma becerisinin (f=3) en fazla yer aldığı görülmektedir. Daha sonra, sosyal katılım becerisi (f=2) en fazla yer almaktadır. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma (f=1), harita okuryazarlığı (f=1), çevre okuryazarlığı (f=1), gözlem (f=1), özdenetim (f=1), dijital okuryazarlık (f=1), işbirliği (f=1), yenilikçilik (f=1), girişimcilik (f=1) ve yaratıcılık becerilerinin (f=1) eşit dağılımının olduğu görülmektedir.

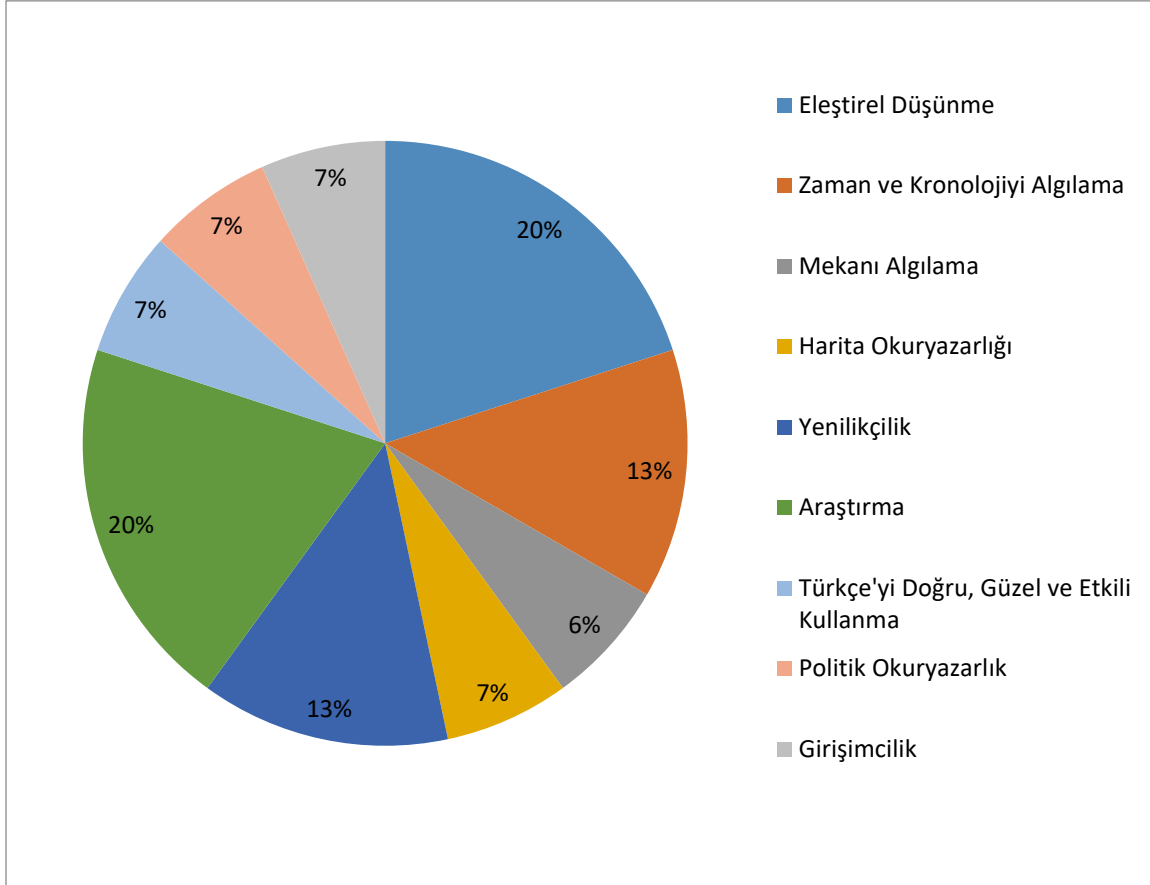
3.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanı-Beceri İlişkisi

Bu bölümde 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanı ve becerisi ilişkine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 5. 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına göre becerilerin dağılımları

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Beceri
6. Sınıf	Birey ve Toplum	Eleştirel düşünme ile zaman ve kronolojiyi algılama
	Kültür ve Miras	Zaman ve kronolojiyi algılama
	İnsanlar, yerler ve çevreler	Mekânı algılama ve harita okuryazarlığı
	Bilim, teknoloji ve toplum	Yenilikçilik ve araştırma
	Üretim, dağıtım ve tüketim	Girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma
	Etkin Vatandaşlık	Eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, politik okuryazarlık
	Küresel Bağlantılar	Araştırma ve eleştirel düşünme

Tablo 5 incelendiğinde, 6. Sınıf düzeyinde; birey ve toplum öğrenme alanında; eleştirel düşünme ile zaman ve kronolojiyi algılama becerileri, kültür ve miras öğrenme alanında; zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında; mekânı algılama ve harita okuryazarlığı becerileri, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında; yenilikçilik ve araştırma becerileri, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma becerileri, etkin vatandaşlık öğrenme alanında; eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile politik okuryazarlık becerileri, küresel bağlantılar öğrenme alanında ise, araştırma ve eleştirel düşünme becerileri yer almaktadır. Çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, girişimcilik, öz denetim, dijital okuryazarlık, empati, finansal okuryazarlık, problem çözme, gözlem, hukuk okuryazarlığı, iletişim, sosyal katılım, tablo, grafik, diyagram çözme ve yorumlama, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi ve medya okuryazarlığı gibi beceriler 6. Sınıf öğretim programında, öğrenme alanları altında yer almadığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 6. sınıf öğretim programında yer alan becerilerin dağılımları

Şekil 4 incelendiğinde, 6. Sınıf öğretim programında eleştirel düşünme becerisinin (f=3) ve araştırma becerisinin (f=3) eşit bir biçimde en fazla yer aldığı görülmektedir. Zaman ve kronolojiyi algılama (f=2) ve yenilikçilik (f=2) becerileri de eşit düzeyde yer almaktadır. Daha sonra, harita okuryazarlığı (f=1), mekânı algılama (f=1), politik okuryazarlık (f=1), girişimcilik (f=1) ve Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi (f=1) şeklinde bir dağılımın olduğu görülmektedir.

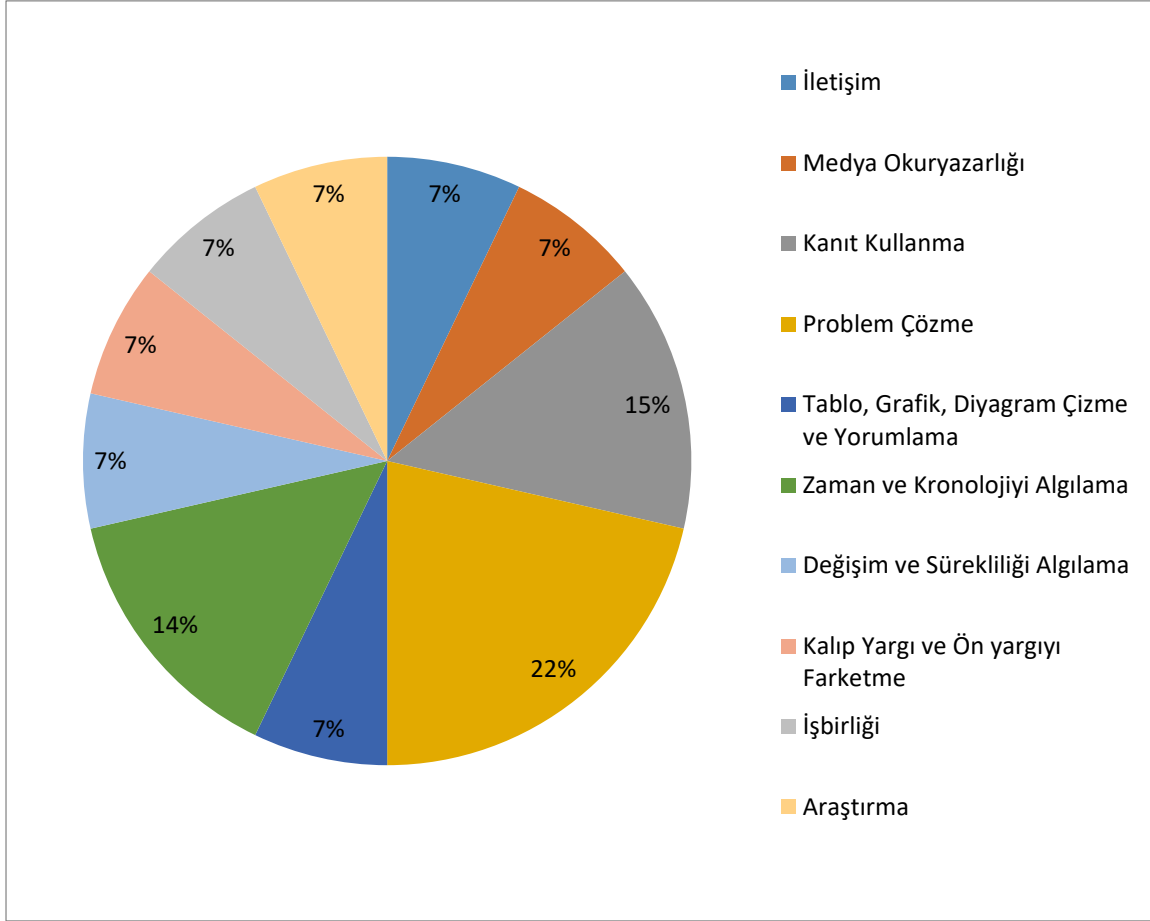
3.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanı-Beceri İlişkisi

Bu bölümde 7. Sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanı ve becerisi ilişkisine yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 6. 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına göre becerilerin dağılımları

Sınıf Düzeyi	Öğrenme Alanı	Beceri
7. Sınıf	Birey ve Toplum	İletişim ve medya okuryazarlığı
	Kültür ve Miras	Kanıt kullanma
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama
	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Zaman ve kronolojiyi algılama
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Araştırma, değişim ve sürekliliği algılama ile zaman ve kronolojiyi algılama
	Etkin Vatandaşlık	Problem çözme
	Küresel Bağlantılar	İş birliği, problem çözme ile kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme

Tablo 6 incelendiğinde, 7. Sınıf düzeyinde, birey ve toplum öğrenme alanında; iletişim ve medya okuryazarlığı becerileri, kültür ve miras öğrenme alanında; kanıt kullanma becerisi, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında; kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama becerileri, bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanında; zaman ve kronolojiyi algılama becerileri, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında; araştırma, değişim ve sürekliliği algılama ile zaman ve kronolojiyi algılama becerileri, etkin vatandaşlık öğrenme alanında; problem çözme becerisi, küresel bağlantılar öğrenme alanında; iş birliği, problem çözme ile kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme becerileri yer almaktadır. Buna karşın araştırma, çevre okuryazarlığı, girişimcilik, mekan algılama, özdenetim, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, politik okuryazarlık, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, sosyal katılım, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, karar verme ve konum analizi gibi beceriler, 7. Sınıf öğretim programında herhangi bir öğrenme alanı altında yer almamıştır.

Şekil 5. 7. sınıf öğretim programında yer alan becerilerin dağılımları

Şekil 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında, en fazla problem çözme becerisi (f=3) kullanılmıştır. Kanıt kullanma becerisi (f=2) ve zaman ve kronolojiyi algılama (f=2) becerileri eşit bir biçimde en fazla kullanılmıştır. Daha sonra değişim ve sürekliliği algılama (f=1), işbirliği (f=1), kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme (f=1), iletişim (f=1), medya okuryazarlığı(f=1), araştırma (f=1) ve tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama becerisi (f=1) şeklinde bir dağılımın olduğu görülmektedir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada sosyal bilgiler dersi öğretim programı, öğrenme alanı ve beceriler bağlamında değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında, araştırma becerisinin en fazla öğrenme alanlarında yer aldığı görülmektedir. Yaratıcılık becerisi ise, öğretim programında kazandırılmak istenen temel beceriler arasında yer almayan fakat öğrenme alanı altında yer bir beceridir. Hukuk okuryazarlığı becerisi ise, herhangi bir öğrenme alanı altında yer almamıştır. Öğretim programında kazandırılması gereken temel becerilerde yenilikçi düşünce denilmiş fakat

öğrenme alanlarında yenilikçilik şeklinde yer almıştır. Aynı durum öğrenme alanları altında bulunan harita kullanma ve değişim becerileri için de geçerlidir. Sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması gereken temel becerilerde ifade edildiği şekli ile becerilerin sınıf düzeylerinde ortak olarak yer alma durumları incelendiğinde; iki sınıf düzeyinde ortak olarak yer alan değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama, girişimcilik, öz denetim, sosyal katılım, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama, kanıt kullanma, harita okuryazarlığı, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma gibi beceriler bulunmaktadır. Üç sınıf düzeyinde ortak olarak zaman ve kronolojiyi algılama, işbirliği ve yenilikçilik becerileri yer almaktadır. Dört sınıf düzeyinde ise, ortak olarak araştırma becerisi yer almaktadır. Becerilerin sınıf düzeyinde değerlendirilmesi yapıldığında becerilerin öğretim programında ifade edildiği şekli ile birinci alt probleme göre, 4. sınıfta 7 öğrenme alanı içerisinde toplam 16 becerinin, ikinci alt probleme göre, 5. sınıfta 7 öğrenme alanı içerisinde 12 becerinin, üçüncü alt problem göre 6. sınıfta 7 öğrenme alanı içerisinde 9 becerinin ve dördüncü alt probleme göre 7. sınıfta 7 öğrenme alanı içerisinde 10 becerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Öğretim programı genel olarak incelendiğinde, becerilerin programda dağılımının eşit olmadığı görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin, vatandaş yetiştirme amacı bulunmaktadır (Kaymakçı, 2012). Öğrencilerin aktif vatandaş olmalarını istiyorsak düşünme becerilerini de geliştirmemiz gerekmektedir (Beyer, 2008). “Ortaokul öğrencileri bugün tarihsel ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirirse, gelecek yıllarda kendilerini bekleyen akademik, toplumsal ve toplumsal zorlukların farkında olacak ve hazırlıklı olacaklardır” (Waring and Robinson, 2010, s.28). Bunların yanı sıra, bazı kazanılmış beceriler bireylere toplumsal yaşamda karşılaştıkları problemin çözümünde yardımcı olmaktadır (Samancı ve Uçan, 2015). Bütün bunlardan yola çıkılarak, becerilerin temelde öğrencilerin yaşamını kolaylaştırıcı etkisi bulunmaktadır denilebilir, “Sosyal bilgiler öğretmenleri beceriler, yöntemler ve çeşitli öğretim materyalleri kullanarak öğrencileri yaşamla ilgili etkinliklere dahil etmek için fırsat oluşturmalıdır” (Zhao and Hoge, 2005, s.220). Örnek vermek gerekirse, iyi vatandaş yetiştirebilmek için sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler gibi, öğrenme çıktıları için de teknoloji kullanımı aynı zamanda öğrenci motivasyonunu da artırmaktadır (Heafner, 2004).

“Eğitim kurumlarına, bireylere temel becerilerin kazandırılması açısından önemli görevler düşmektedir” (Çelikkaya, 2011, s. 970). Öğretmenlerin öğrenciler ile kurduğu iletişim, öğretim sürecinin niteliğini belirlemede önemli rol oynamaktadır (Elikesik ve Alım, 2013). Çünkü “öğretmenler, eğitim sürecinin vazgeçilmez unsurlarından biridir” (Samancı ve Uçan, 2015, s.155). Öğretmenin mesleki bilgisi bu noktada önemli olmaktadır. Bireysel farklılıkları

gözetilen eğitim sisteminde, öğretiminde kalitesi artmaktadır (Çelikkaya, Yıldırım ve Kürümlüoğlu, 2019). Aynı zamanda araştırmacılar, etkili beceri uygulamasının öğretim desteği, rehberlik ve geri bildirim gibi birçok özelliğinin olduğunu belirtmektedir (Doyle 1983; Frederiksen 1984; Glaser 1979; Jones, Amiran, and Katims 1985; Pressley and Harris 1990; Resnick 1987a, 1987b; Resnick and Klopfer 1989; Rosenshine and Meister 1992; Wood, Bruner, and Ross 1976 akt. Beyer, 2008b). Bu doğrultuda düşünüldüğünde, sosyal bilgiler dersinde becerilerin kazandırılmasında, öğrencilere yaşantı kazandırabilecek öğrenme ortamları tasarlanmalıdır denilebilir (Karnes, Collins, Maheady, Harper and Mallette, 1997). Çocuğun nasıl yetiştiği, öğretmenlerin nasıl yetiştirildiğine bağlıdır (Gelen, 2002). Bu nedenle öğretmen yetiştiren lisans programlarında becerilerin öğretime yönelik öğretmen adaylarının sürece dahil oldukları bir eğitim programının olması gerekmektedir. Araştırmanın sonuçlarından hareketle şu öneride bulunulabilir: Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan her bir öğrenme alanı altında 4. 5. 6. ve 7. sınıf düzeyinde belirlenen ve kademe kademe öğretilmesi gereken ortak beceriler yer almalıdır. Bu becerilerin kazandırılmasında yeri geldikçe tekrar edilmesi ve birbirleriyle ilişkili becerilerin artarda verilmesi sağlanabilir. Bu sayede becerilerin daha iyi kazandırılmasına imkân verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaba, B. ve Aksoy, B. (2019). Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi. Bülent Aksoy, Bülent Akbaba, Bahadır Kılcan (Ed.). *Sosyal Bilgilerde Beceri Eğitimi*. İçinde (s.IX-XVII.) Ankara: Pegem Akademi.
- Aydemir, M. (2017). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan beceriler açısından incelenmesi. *International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES)*. 3 (2), 1-17.
- Aydemir, M. ve Adamaz, K. (2017). Sosyal bilgiler öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki beceriler açısından incelenmesi. *International Journal of Field Education*. 3 (1), 106-119.
- Baloğlu Uğurlu, N. ve Aladağ, E. (2015). Mekansal düşünmenin Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programındaki yeri ve öğretmenlerin bu beceri hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 32- 22-42.
- Beyer, B. K.(2008a). How to teach thinking skills in social studies and history. *The Social Studies*, 99(5), 196-201, DOI: 10.3200/TSSS.99.5.196-201.

- Beyer, B. K. (2008b). What research tells us about teaching thinking skills. *The Social Studies*, 99(5), 223-232, DOI: 10.3200/TSSS.99.5.223-232.
- Çakıroğlu, A. ve Kuruyer, H. G. (2016). Öğrenme ve öğretim kavramlarının değişimi ve sonuçları; davranış değiştirme mi, beceri öğretimi mi?. *Turkish Studies*. 11 (3), 679-688.
- Çelik, O. (2014). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının girişimcilik bilgi ve beceri düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Çelik, A. (2017). “An Analysis on The Skills of Social Studies Teachers For Using Turkish in Correct, Good and Effective Manners” R. Efe, I. Koleva, E. Atasoy, V. Kotseva (Ed.). *Current Trends in Educational Sciences* içinde (s. 29-35). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyleri: öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(3), 969-990.
- Çelikkaya, T., Yıldırım, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2019). Öğrenciler ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki becerilere ilişkin beceri hiyerarşileri, gerekçeleri ve önerileri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 111-132.
- Çiçekliyurt, Z. T. (2014). *4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceri ve değerlerin kazanılma durumunun değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i1.1395.
- Coşkun, N. ve Samancı, O. (2012). İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dünyadaki Eğitim ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*. 2(1), 32-41.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Elikesik, M. ve Alım, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17 (3), 167-180

- Flick, U. (2004). Design and Process in Qualitative Research U. Flick, E. V. Kardorff, I. Steinke (Ed.). B. Jenner (Çev.). *A Companion To Qualitative Research*. İçinde (s. 146-152). London: Sage Publications.
- Gelen, İ. (2002). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde düşünme becerilerini kazandırma yeterliliklerinin değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(10), 100-119.
- Gelen, İ. (2011). Sosyal bilgiler programındaki düşünme ile ilgili bazı ortak becerilerin kazanılma düzeyinin belirlenmesi. *On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 83-106.
- Gömlüksiz, M. N ve Kan, A. Ü. (2009). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve girişimcilik becerilerini kazandırmadaki etkililiğinin belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. 8(1), 39-49.
- Heafner, T. (2004). Using technology to motivate students to learn social studies. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 4(1), 42-53.
- Karnes ,M., Collins , D., Maheady , L., Harper, G. F. and Mallette, B.(1997). Using cooperative learning strategies to improve literacy skills in social studies, *Reading & Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties*, 13(1), 37-51, DOI: 10.1080/1057356970130104
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında ilişkilendirmeler, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 273-304.
- Koç, H. ve Bulut, İ. (2014). Geşalt kuramının öğrencilerin harita okuma ve yorumlama beceri düzeyleri üzerine etkisini belirlemeye yönelik bir inceleme. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 30, 1-19.
- Milli Eğitim Bakanlığı MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>. Erişim tarihi: 05.06.2019.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen Örneği). *Turkish Studies*. 8(7), 355-362.

- Narin, N. ve Aybek, B. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19 (1), 336-350.
- Öner, G. ve Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*. 8(1), 98-128.
- Özensoy, A. U. (2011). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine göre etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7(2), 13-25.
- Richards, L. ve Richards, T. (1994). "From Filling Cabinet To Computer" A. Bryman, R. G. Burgess (Ed.). *Analyzing Qualitative Data*. içinde (s.146-172). London: Roulledge.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oak: Sage Publications.
- Samancı, O. ve Uçan, Z. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyal Sorun Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XIV. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (21-23 Mayıs 2015) Özel Sayısı*. 152-162.
- Sönmez, Ö. F. ve Aksoy, B. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin harita beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies*. 7(1), 1905-1924.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F.G. (2017). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu TDK (2019). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=beceri>. Erişim tarihi: 10.10.2019.
- Waring, S. M. ve Robinson, K. S. (2010) Developing critical and historical thinking skills in middle grades social studies, *Middle School Journal*, 42(1), 22-28, DOI: 10.1080/00940771.2010.11461747.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zhao, Y. ve Hoge, J. D. (2005) What elementary students and teachers say about social studies, *The Social Studies*, 96(5), 216-221, DOI: 10.3200/TSSS.96.5.216-221.